

## РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Ирена Иванова Бокова, Нов български университет,

на материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „доцент“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Култура и комуникация).

В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. 98 от 19.11.2024 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Етнология“ към Философско-историческия факултет, като кандидат участва Мария Стоянова Петрова от катедра „Етнология“ към Философско-историческия факултет на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

### 1. Общо представяне на получените материали

Представяне на процедурата и опис на получените за рецензиране материали.

Със заповед № РД 22-436 от 18.02.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Култура и комуникация), **обявен за нуждите на катедра „Етнология“** към Философско-историческия факултет.

За участие в обявения конкурс е подала документ **единствена кандидатка**:

Гл. ас. д-р Мария Стоянова Петрова от катедра „Етнология“ към Философско-историческия факултет на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Представеният от гл. ас. д-р Мария Стоянова Петрова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, и включва следните документи:

– Административни документи (молба за участие в конкурса, дипломи за образователната и научна степен „доктор“, за магистърска и бакалавърска степени на образование, CV, списък с научните трудове, разделителен протокол за съавторство, списък с цитирания на нейни трудове, документ за идентичност на имена, справка за съответствия с националните изисквания, анотация на материалите, самооценка и принос, декларация за оригиналност,

документ за трудов стаж, учебна дейност, научноизследователска дейност и други документи;

– Научни текстове – 1 монография „Читалище и време. Институционално съграждане и обществена трансформация. Из страниците на Летописната книга“, издание на Университетското издателство на ПУ „Паисий Хилендарски“ и 10 статии.

Кандидатката гл. ас. д-р Мария Стоянова Петрова е приложил общо 11 научни труда за рецензиране: 1 монография, 3 студии, една от които е в съавторство с представен разделителен протокол, 7 статии и списък на 14 научноизследователски проекта. Приемат се за рецензиране 11 научни труда, които са извън дисертацията и се отчитат при крайната оценка и 14 научноизследователски проекта. Разпределението на научните трудове по съответни рубрики, в страната и в чужбина, е както следва – 2 публикации в чужбина и 9 публикации в България, 2 са в реферирани издания, а останалите са в утвърдени научни издания в България.

Кандидатката представя списък на други публикации на брой 22, които не са част от предложените за рецензиране, но показват сериозна изследователска дейност и публикации.

Документите съответстват на всички национални изисквания и отразяват спецификата на преподавателската и научноизследователската дейност във ФИФ – ПУ „Паисий Хилендарски“.

### **Кратки биографични данни**

Мария Стоянова Петрова е родена в гр. Пловдив, където завършва средно образование. Висшето ѝ образование е тясно свързано с ПУ „Паисий Хилендарски“, където преминава обучение в бакалавърска програма „Етнология“, магистърска програма „Приложна етнология“ и докторска програма. Професионалното ѝ израстване продължава в катедра „Етнология“ като хоноруван асистент и главен асистент от 2009 г. до днес. Нейното професионално развитие е част от работата на катедрата по изграждане на собствени кадри, което се вижда и в преподавателската, и в научноизследователската, и в публикационната дейност на М. Петрова.

### **Обща характеристика на дейността на кандидата/ите**

Лекционните курсове на М. Петрова обхващат значими теми или направления в антропологията и етнологията и са част от разнообразни бакалавърски и магистърски програми в ПУ „Паисий Хилендарски“, които имат пресечни точки с проблеми, изучавани от антропологията и етнологията. Кандидатката има сериозен принос и в обучението на студенти в из-

вънаудиторни форми на работа като стажове и практики, добре описани и представени, включително и в достъпни интернет страници. Работи активно с дипломанти (7 успешно защитили дипломанти), както и със студенти, които подготвят участие в научни форуми и семинари.

Преподавателската дейност на М. Петрова показва израстване в годините с разширяване на тематичните насоки на преподаване и разширяване на формите на работа със студенти, което е важен атестат за кандидатурата ѝ за настоящия конкурс.

### **Оценка на научната дейност на кандидата**

#### *Приноси и цитирания*

М. Кисикова представя монография със заглавие „Читалище и време. Институционално съграждане и обществена трансформация. Из страниците на Летописната книга“, издание на Университетското издателство на ПУ „Паисий Хилендарски“ с рецензенти проф. д-р Анна Лулева и доц. д-р Елица Стоилова. Книгата е резултат от изследване на летописната книга на НЧ „Иван Буюклиев“ с. Пчеларово, община Черноочене, област Кърджали, с прилагане на антропологичен подход на прочитане и интерпретация на писмени разкази за работата на читалището. Книгата е в обем от 288 с., без литературата, а проблематиката е разработена в увод, три глави и заключение („Вместо заключение“), литература. М. Кисикова работи с разнообразен като специфика писмен материал освен Летописната книга, с други архивни материали, със „специализирани текстове“ – издания на читалищата в България, с нормативни документи и разбира се, с научна литература.

В увода авторката определя своята изследователска цел: „Монографията е опит да се потърсят антропологичните основания на един немного обичаен терен като документалния архив на определена институция. Това определя намерението ми да се придържам по-близо до гледната точка „отдолу“, откъм общността, и по-малко да държа сметка за институционалната логика на архива и нейните критерии за значимост.“ М. Кисикова се насочва към разказвачите, в случая описващите и представящите събития от гледна точка на „властовия дискурс“ – кой от каква позиция какво, как и защо представя по съответния начин. Авторката представя предизвикателствата пред които се изправя като антрополог и възможните подходи при анализ на създаден текст без участието на интервюиращия. Тя се насочва към контент анализ с идея да потърси възможности за създаване на връзки между теми, сюжетни линии, образи и представи за наследствата, които да я отведат към теоретична интерпретативна схема. Идеята на авторката е да разгърне тезата си с последователно представяне описание на Летописната книга и на следващ етап да открие ключови думи в описанията, основни мотиви и елементи за изграждане на интерпретацията си. В тази последова-

телност тя следва и два принципа – удържа спецификата на историческото време и поколенческите различия, като предоставя и необходимата информация за селището и неговата трансформация във времето и пространството („пътуването му“ от една област в друга).

В първа глава „По страниците на Летописната книга“ са подбрани откъси от писмения текст в контекста на битието на селото и читалището хронологично като се обръща внимание на авторите летописци и се дават първи възможни интерпретации на типовете записвани събития (18–83). Интерес представлява местния прочит на значими за времевия период исторически чествания и тържества, както и местни значими събития като откриването на музейна експозиция.

Втора глава „Между редовете на написаното“ и трета глава „Книгата, читалището, контекстът“ (с няколко раздела всяка глава) са в основата на теоретичен анализ и задават рамките на възможни интерпретации на конкретния текст. Авторката прави успешен опит да покаже читалището като място, среда и среща на различни идеологически, политически, социални и икономически аспекти в изпълнение или в „съпротива“ спрямо историческото време и политическия натиск. Приносите на изследването се откриват в тези глави, но без коректното етнографско описание – представяне на текста на летописната книга хронологично, тематично и по автори, това не би било възможно. Архивите, документите и писмени текстове от типа на „летописна книга“, „местна история“ не са специфичен антропологичен терен, въпреки че са използвани често като друга гледна точка към контекста на изследването. М. Петрова умело прилага антропологичен подход в изследването на летописната книга като не затваря анализа в текста дословно, а с привличането на друг тип документални материали и публикации изгражда относително плътно контекста на времето и конструира мястото на читалището. Монографията показва самостоятелна изследователска дейност и компетенции за работа с разнообразни материали, тук ще отбележа и юридически текстове, за прилагане на антропологични подходи и методи и да надгражда цитираните автори. В подадените документи са отразени вярно приносите на монографията, които са лично дело на авторката.

Представени са 10 публикации (3 студии и 7 статии), от които 9 са самостоятелни, 1 е в съавторство с разделителен протокол. Част от публикациите са свързани с темата на монографията и отразяват теренната работа на кандидатката в с. Пчеларово в рамките на 2 изследователски проекта, което също потвърждава личния принос на нейните изследвания, отразени в научни публикации. Това са статиите „Официални празници – реализации и трансформации. Из архивите на едно селско читалище“ и студиите „За паметта и наследяването – ракурси към идентичността. По примера на село Пчеларово“ (2019) и „Преосмисляне и пре-

договаряне на общностна идентичност. Случаят Пчеларово“ (2024). Те показват компетенциите на авторката да открива и да изследва нови проблеми в продължаваща теренна работа в по-дълъг период като запазва интереса към паметта и нейните проявления в разнообразни форми на културата – устни и писмени. В цитираните текстове интересът към писмените текстове като антропологичен терен се задълбочава и авторката показва надграждащо се познание.

Същият терен – с. Пчеларово, е в основата и на друга статия „Аз не знаех, че съществува Пчеларово даже! И да дойда старините си да карам тука, да се уча на земеделие, да гледам кокошки...“. Селото като (не)очакван избор (2022), която работи върху биографичен наратив.

Интерес представляват 3 публикации, свързани с Пловдивския университет като институция и начините на градене и поддържане на памет. Две от тях: „Да си поговорим за университета...“ – за етнологичния подход в изследването на една институция“ (2016) и “Self-Identification and collective Identity – personal Hierarchy and social Reflections (examples from biographical interviews with University Professors)” (2020) разкриват университета като институция през погледа на хората, които го създават и поддържат всекидневно. Статиите доказват компетенциите на М. Петрова да работи с утвърден антропологичен инструментариум като интервюто в неговите варианти и да открива скрити смисли в събеседванията, за да осъществи анализ. Третата статия „Предизвикателства пред обучението по етнология. Теоретични и практически измерения. (по примери от учебните дисциплини Интеркултурна комуникация и Стереотипи и предразсъдъци)“ отново изследва университетската институция от гледна точка на преподаването като среща с различията и предизвикателство в тяхното разбиране и управление.

Тематично се обособяват статии, свързани с изследване на културни форми на изразяване на етничното (каракачаните): „Песента на пътя“ (2019), „Пространствено очертаване на своето (по примери от каракачанската общност)“ (2023), резултат от екипна работа по изследователски проекти, но с акцент върху специфична проблематика, разработена от авторката. Първият текст залага на представяне на „гласа на певеца“, докато втората разработва идеята за управление на пространството чрез символни форми и в акционален план.

Особен интерес представлява студията Creative traditions and cultural projects: re-thinking heritage through experience (2022), в съавторство с Кр. Кръстанова и Е. Стоилова. Текстът залага на изследване на елемент на културно наследство и неговия разнообразен прочит в съвременността. М. Петрова прави критичен прочит на проектната култура и нейното влияние върху предаването на културни наследства. Авторката прави и опит за само-

рефлексия на ролята на изследователите – етнологии и антропологии, в процесите по актуализиране на традиции в сферата на изпълнителството.

Кандидатката прилага информация за 14 цитирания на нейни публикации, които са в публикации в научни издания с импакт фактор (2), а останалите са в утвърдени периодични издания или университетски издания.

#### **4. Оценка на личния принос на кандидата/ите**

Кандидатката коректно е отразила научните приноси на публикациите си – монография, студии и статии. Нейните приноси са в областта на теренната работа и са свързани с умения и знания за прилагане на конкретен вид интервю, за разширяване на антропологичните терени към архивите и писмените документи, в областта на прилагане на изследователски методи за анализ на емпирични материали и адекватни негови интерпретации. М. Петрова показва траен интерес към определени проблеми, на не се ограничава само в техните рамки, а показва усет и разбиране на променяща се проблематика в променяща се среда.

#### **5. Критични забележки и препоръки**

Бих препоръчала на Мария Петрова, след като показва умения за работа с писмени материали като антропологичен терен, да продължи изследователската си работа в слушане на „гласовете отдолу“ и да се насочи към интерпретиране на чутото и видяното с подкрепата на прочетеното от писмените текстове (тип архиви).

#### **6. Лични впечатления**

Познавам Мария Петрова като студентка, която е запазила интереса си към етнологията и антропологията, и, разбира се, показва сериозно израстване и като изследовател, и като преподавател. Много ценно е, че развива преподавателската си компетентост със саморефлексия за направеното в програмата, за спецификата на университета като институция. Важно е, че участието в изследователски проекти показва умения за екипна работа, но в същото време нейните публикации отразяват самостоятелна работа и лични приноси в теренната работа и в изследователската проблематика.

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Документите и материалите, представени от гл. ас. д-р Мария Стоянова Петрова **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“, както и отразяват спецификата на преподавателската и изследователската работа в катедра „Етнология“.

Кандидатът в конкурса е представил **11** научни издания – 1 монография, 3 студии и 7 статии, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“. В работите на кандидата има оригинални научни приноси, които са получили и международно признание, защото са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните разработки биха имали практическа приложимост, ако част от тях се въведат учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на гл. ас. д-р Мария Стоянова Петрова е **несъмнена**.

Постигнатите от гл. ас. д-р Мария Стоянова Петрова резултати в учебната и научно-изследователската дейност, **напълно** съответстват на минималните национални изисквания и са съобразно спецификите на преподавателската и изследователската дейност във факултета.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и възможни научно-приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и да препоръчам убедено на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Философско-историческия факултет за избор на гл. ас. д-р Мария Стоянова Петрова на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Култура и комуникация).

15.04. 2025 г.

Рецензент: .....

(подпис)

Доц. д-р Ирена Бокова